

Оцінка використання спеціалістами охорони здоров'я основних інформаційних джерел щодо лікарських рослинних засобів для терапевтичної стоматології

Л.І.Шульга

Національний фармацевтичний університет,
Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Харків, Україна

У роботі наведені результати проведеного анкетування спеціалістів охорони здоров'я (лікарів-стоматологів та провізорів) за питаннями застосування джерел інформації з призначення та відпуску пацієнтам лікарських засобів рослинного походження для лікування запальних захворювань ротової порожнини. Деталізовано і порівняльно оцінено рівень застосовності основних інформаційних джерел, якими користуються лікарі-стоматологи і працівники аптечних закладів у своїй професійній діяльності. Підтверджена пріоритетність науково-медичної літератури як інформаційного ресурсу, який необхідно враховувати при розповсюдженні спеціалізованої інформації щодо нових лікарських препаратів.

Ключові слова: джерела інформації, лікарські рослинні препарати, спеціалісти медичного та фармацевтичного профілю.

ВСТУП

Інформаційна глобалізація суттєво розширила можливості отримання спеціалістами охорони здоров'я – лікарями та провізорами необхідної практичної інформації [4, 7, 9, 11, 12]. Показники загальної потреби в інформації про лікарські засоби спеціалістів охорони здоров'я та її джерела досліджені достатньо, але не в повній мірі це стосується лікарських препаратів специфічної дії, серед яких лікарські засоби рослинного походження для лікування запальних захворювань пародонту (ЗЗП) та слизової оболонки порожнини рота (СОПР) [1, 2, 5, 8].

Так, за результатами медико-соціологічного дослідження 80% вітчизняних респондентів-лікарів основним джерелом інформації про лікарські засоби визначають науково-медичну літературу, рекламна продукція від виробників лікарських препаратів як джерело медичної

інформації – на другій позиції (55,4%), курси підвищення кваліфікації – на третій (48,8%). За результатами іншого анкетування дослідники повідомляють, що медичною літературою і періодичними друкованими професійними виданнями користуються 57,9% вітчизняних лікарів [4]. Для практичних лікарів найбільшу роль відіграють накази МОЗ України, не втрачають актуальності передатестаційні цикли та курси тематичних удосконалень, а на рекламу в засобах масової інформації вони практично не звертають уваги [12]. Професійні знання з вузької спеціалізації фахівці медицини Росії переважно отримують зі спеціальної медичної літератури (99,5%), а лікарі загального профілю – з інструкцій до лікарських препаратів (95,3%) [10]. За даними іншого опитування офіційними джерелами інформації, такими як інструкції по застосуванню лікарських препаратів, користуються 78,6% лікарів [7].

Спеціалісту фармації доводиться орієнтуватися серед значного асортименту товарів у аптеці, консультувати кожного пацієнта щодо фармакологічних властивостей лікарських препаратів, способу застосування, протипоказань, терміну дії, складу, взаємодії препарату з іншими, умов зберігання. Для надання необхідних роз'яснень провізор використовує інформацією, яку він одержує з різних джерел: медичної літератури (енциклопедії, довідники, підручники, посібники), періодичних видань, курсів підвищення кваліфікації, спілкування з медичними представниками, ознайомлення з рекламною продукцією на нові лікарські засоби [2, 7].

Мета даної роботи – оцінка джерел інформації, якими користуються спеціалісти медицини (лікарі-стоматологи) та фармації (провізори) при призначенні та відпуску пацієнтам лікарських засобів рослинного походження для лікування ЗЗП і СОПР.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним з найпопулярніших методів одержання інформації залишається метод анкетування завдяки можливості багатобічного вивчення проблеми [2, 5, 6, 8]. За власноруч розробленими анкетами було опитано майже 250 спеціалістів. За вилученням недійсних, обробляли анкети 85 лікарів-стоматологів (направлений вибір респондентів) і 131 провізора. Анкетування проводили наступним чином: лікарю та провізору, за умов отримання згоди, пропонували відповісти на запитання анкети. Наперед були пояснені правила заповнення, час для заповнення анкети не обмежували.

Анкети містили питання, які давали можливість одержати дані про анкетованого: вік, місто, місце праці, стаж праці, категорію; його відношення до фітопрепаратів стоматологічної спрямованості (врахування країни-виробника, фірми-виробника, вибір лікарської форми, інших характеристик); оцінити попит на означені лікарські засоби споживачів (на погляд провізорів), а також визначити рейтинг джерел інформації, якими користуються фахівці медицини та фармації.

У попередніх публікаціях вже було розкрито фрагменти дослідження стосовно попиту на рослинні лікарські засоби із різнобічними властивостями для місцевого застосування в стоматології та підкреслена необхідність їх подальших розробок. Визначено, що фітопрепарати чекають пацієнти-споживачі, вони будуть призначатися працівниками медичних закладів стоматологічного профілю, про них нададуть консультаційну інформацію провізори [3, 13, 14]. У даній роботі з'ясовано питання використання основних інформаційних джерел про лікарські рослинні засоби для лікування ЗЗП і СОПР стоматологами та провізорами, яким було запропо-

новано проти кожного джерела залежно від значущості його застосування позначити бали від 1 до 5. У запитаннях не відокремлювали носій інформації – друкований чи електронний. Зважали на вільний доступ до електронних ресурсів наукової інформації у мережі Інтернет завдяки досягненням інформаційних технологій та вважали на важливість користування власне джерелом, а не шлях одержання інформації.

Оцінені відповіді обробляли та визначали сумарний бал. Середній бал для кожної позиції розраховували як відношення відповідної суми балів до кількості опитуваних. Значення середнього балу переводили у процент від максимально можливого балу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Переважна кількість опитуваних лікарів-стоматологів мала вік 30-50 років, а провізорів – 20-30. Найменша кількість респондентів і стоматологів, і провізорів віком понад 60 років.

Більшість опитуваних лікарів мешкає та працює у Харкові, свою думку висловили стоматологи Києва і Полтави. На підставі обробки результатів анкет фахівців фармації відмічали, що вони працюють в аптечних закладах західних, центральних, східних, південних регіонів України (рис. 1).

Серед лікарів-стоматологів 7,06% працюють у лікарні, 4,71% – у медичному центрі, переважна більшість (45,88%) – у поліклініці, а для третини клініцистів (29,41%) місце праці – стоматологічний кабінет. Більшість провізорів (понад 85%) працюють в аптеці, незначну частку (майже 14%) склали респонденти, які працюють в аптечному пункті або аптечному кіоску.

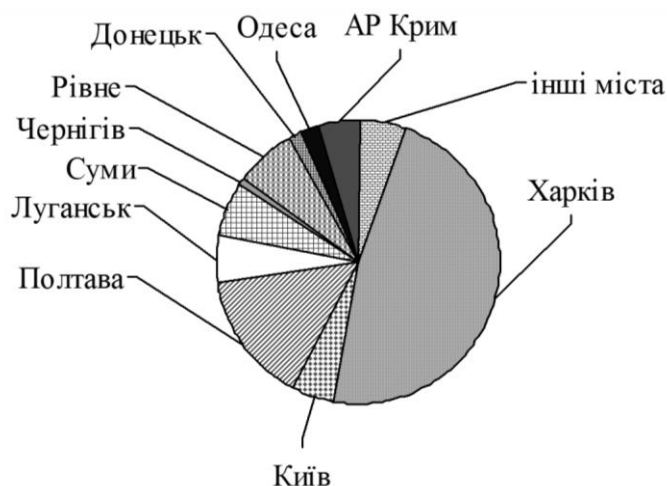

Рис. 1. Географія аптечних закладів, провізори яких взяли участь в опитуванні.

За даними анкетування відзначали, що майже третина респондентів-лікарів працює 15-20 років, а провізорів – до 10 років, зі стажем праці понад 20 років частки лікарів та працівників аптечних закладів близькі (20% і 18,32% відповідно), що вказує на досвід спеціалістів охорони здоров'я, яких опитували. Вища категорія у 23,53% лікарів та 17,74% провізорів, першу категорію мають 45,88% та 19,85%, другу – 12,94% та 9,92% відповідно.

При обробці результатів стосовно джерел інформації, які впливають на прийняття лікарем рішення, набрана сума балів становила: фахові періодичні видання – 281, науково-популярні видання – 241, медична література – 296, відвідування семінарів та конференцій – 242, інформація з циклів підвищення кваліфікації – 276, інструкції до препаратів – 311, інформація від медичних представників – 276, друкована рекламна продукція – 240.

Підрахована сума балів за анкетами провізорів наступна: фахові періодичні видання – 366, науково-популярні видання – 339, медична література – 399, відвідування семінарів та конференцій – 275, інформація з циклів підвищення кваліфікації – 310, інструкції до препаратів – 510, інформація від медичних представників – 456, друкована рекламна продукція – 356.

Вищевказані значення суми балів дають підстави розташувати за цінністю джерела інформації, на які найбільше спираються лікарі-стоматологи при призначенні фітозасобів хворим таким чином: інструкції до препаратів > медична література > фахові періодичні видання. Працівники аптечних закладів, перш за все, надають перевагу, як і лікарі, інструкціям до препаратів, але враховують інформацію, яка одержана при спілкуванні з медичними працівниками та з медичної літератури. У зв'язку з відмінною кількістю респондентів-лікарів та респондентів-провізорів лише за значенням суми балів неможливо провести порівняльний аналіз позицій. Це здійснили після визначення середніх балів і переведення їх у відсотки.

Застосовність друкованих інформаційних джерел про лікарські засоби рослинного походження для терапевтичної стоматології, якими користуються як лікарі, так і працівники аптечних закладів, відображена на рис. 2 та рис. 3.

Розглядаючи рейтинги відмітили схожий характер значущості деяких друкованих джерел інформації для лікарів і провізорів – інструкції до препаратів 73,18% і 77,86%, науково-популярні видання – 56,71% і 51,76%, рекламна продукція – 56,47% і 54,35% відповідно.

Цінність інших інформаційних джерел кожної опитуваної категорії та її відсоткове значення представлені на рис. 4.

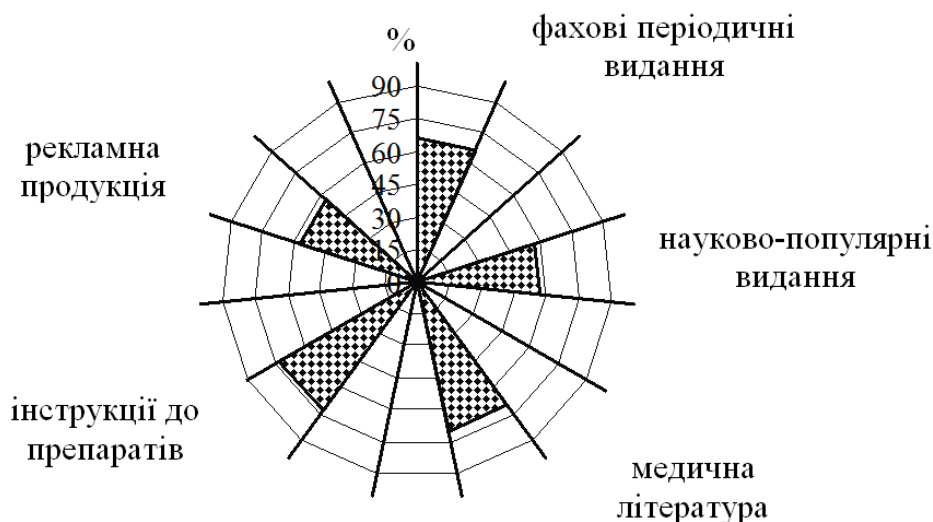

Рис. 2. Рейтинг друкованих інформаційних джерел про лікарські засоби рослинного походження для стоматології, якими користуються лікарі.

Підсумовуючи одержані дані, констатували, що найменші відсоткові значення отримала позиція відвідування семінарів та конференцій – 56,94% (лікарі-стоматологи) та 41,98% (провізори). Для фахівців медицини за відсотком даних показник знаходиться на рівні позицій – науково-популярні видання (56,71%) та рекламна продукція

(56,47%). Значно більше фахівців (64,94% лікарів-стоматологів і 47,33% провізорів) користуються знаннями з циклів підвищення кваліфікації. Важливість і використання одержаної інформації від медичних представників у своїй повсякденній практиці позначили 64,71% стоматологів та 69,62% працівників аптечних закладів.

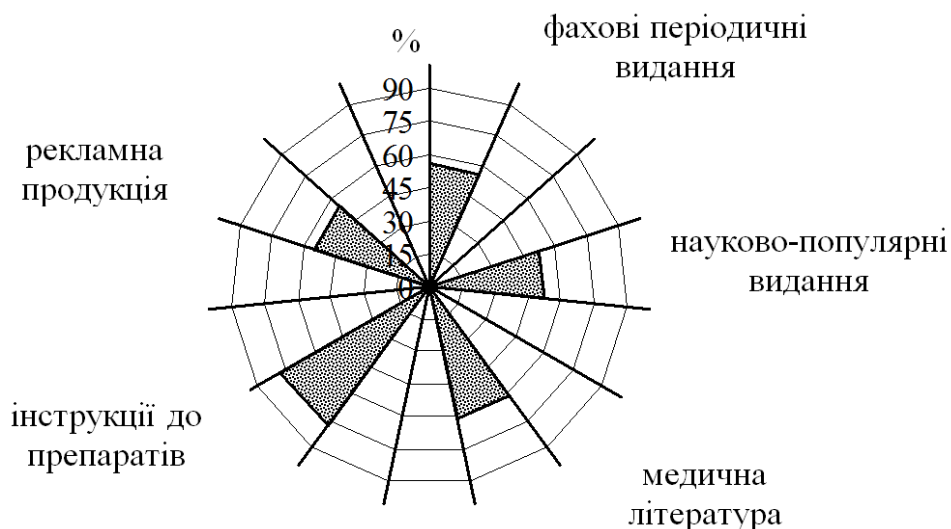

Рис. 3. Рейтинг друкованих інформаційних джерел про лікарські засоби рослинного походження для стоматології, якими користуються працівники аптечних закладів.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищенаведене слід зазначити, що лікарі-стоматологи та провізори в професійній діяльності широко використовують інформацію з різних джерел. Пріоритетними інформаційними джерелами у спеціалістів охорони здоров'я є інструкції до препаратів, медична література, а також фахові періодичні видання.

Одержані дані узгоджуються з результатами інших досліджень, якими доведено, що основним інформаційним ресурсом є науково-медична література, і можуть бути використані для поліпшення інформаційного забезпечення про лікарські засоби як взагалі, так і надання спеціалізованої інформації щодо нових препаратів для лікування запальних станів у терапевтичній стоматології зокрема.

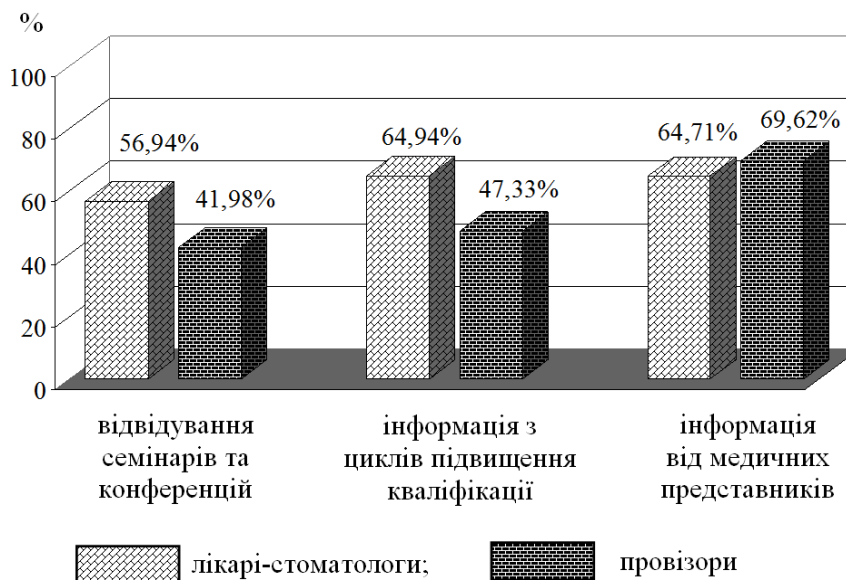

Рис. 4. Інші інформаційні ресурси, які використовують спеціалісти охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

- Використання комп'ютерних інформаційно-пошукових систем і баз даних для моніторингу споживання і вивчення потреби в лікарських засобах / А. І. Бойко, О. В. Парамощ, Н. А. Прилипка, Я. О. Гриньків // Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. – 2010. – № 4. – С. 15–16.
- Гриньків Я. О. Вивчення потреби в інформації аптечних працівників про протиепілептичні препарати / Я. О. Гриньків // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2011. – № 6 (20). – С. 60–65.

3. Дослідження асортименту стоматологічних лікарських засобів, представлених на фармацевтичному ринку України / Л. І. Шульга, Т. С. Безценна, О. Ф. Пімінов та ін. // Запорозький мед. журн. – 2012. – № 5. – С. 110–113.
4. Думенко Т. М. Вивчення задоволення потреб лікарів України у достовірній інформації про лікарські засоби [електронний ресурс] / Т. М. Думенко // Укр. мед. часопис. – 2010. – 14 квітня. – Режим доступу: http://www.umj.com.ua/wp-content/uploads/archive/0/pdf/1599_ukr.pdf?upload
5. Жураховская Д. В. Оценка степени информированности фармацевтических работников по вопросам эффективности и безопасности нестероидных противовоспалительных препаратов / Д. В. Жураховская, Е. Е. Лоскутова, И. А. Виноградова // Ученые записки Петрозаводского государственного университета. Серия: Естественные и технические науки. – 2013. – № 6 (135). – С. 36–39.
6. Изучение мотивации врачей-стоматологов при выборе средств и методов лечения хронического периодонтита в детском возрасте (по результатам анкетирования) (Часть I) / В. И. Самохина, В. Д. Ландинова, О. В. Мацкиева, Т. Н. Жорова // Институт стоматологии. – 2011. – Т. 4, № 53. – С. 24–27.
7. Каракулова Е. В. Оценка источников информации о лекарственных препаратах специалистами медицинского и фармацевтического профиля / Е. В. Каракулова, Е. А. Ушкалова, М. В. Белоусов // Медицина и образование в Сибири. – 2012. – № 6. – С. 38–44.
8. Качан І. С. Оцінка прихильності до лікування хворих на гіпертонічну хворобу / І. С. Качан // Запорозький мед. журн. – 2012. – № 1 (70). – С. 70–72.
9. Медведев О. С. Фармакология и фармация в интернете – поиск достоверной информации / О. С. Медведев // Ремедиум. – 2007. – № 2. – С. 6–10.
10. Сырнева Т. А. Уровень информированности дерматовенерологов, врачей различных специальностей и пациентов по различным аспектам заболеваемости чесоткой / Т. А. Сырнева, Е. Б. Корюкина // Современные проблемы дерматовенерологии, иммунологии и врачебной косметологии. – 2010. – Т. 4, № 4. – С. 41–46.
11. Шепелева Е. Н. Информированность врачей о нежелательных побочных реакциях на лекарственные средства / Е. Н. Шепелева, Е. В. Горбачева // Дальневосточный мед. журн. – 2010. – № 2. – С. 97–98.
12. Шкробанець І. Д. Особливості інформаційної підтримки рівня фахових знань у лікарів педіатричного профілю Чернівецької області / І. Д. Шкробанець, Ю. М. Нечитайло, О. В. Макарова // Буковинський медичний вісник. – 2009. – Т. 13, № 3. – С. 134–136.
13. Шульга Л. И. Растительные лекарственные средства в стоматологии: взгляд специалистов медицины и фармации / Л. И. Шульга // Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия Медицина. Фармация. – 2013. – № 11 (154), Вып. 22/2. – С. 97–103.
14. Шульга Л. І. Визначення попиту споживачів щодо стоматологічних фітопрепаратів місцевої дії / Л. І. Шульга // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. – 2013. – Вип. 22, книга № 4. – С. 328–333.

Л.И. Шульга. Оценка использования специалистами здравоохранения основных информационных источников о лекарственных растительных средствах для терапевтической стоматологии. Харьков, Украина.

Ключевые слова: источники информации, лекарственные растительные препараты, специалисты медицинского и фармацевтического профиля.

В работе приведены результаты проведенного анкетирования специалистов здравоохранения (врачей-стоматологов и провизоров) по вопросам применения источников информации при назначении и отпуске пациентам лекарственных средств растительного происхождения для лечения воспалительных заболеваний ротовой полости. Детализирован и сравнительно оценен уровень применимости основных информационных источников, которыми пользуются врачи-стоматологи и работники аптечных учреждений в своей профессиональной деятельности. Подтверждена приоритетность научно-медицинской литературы в качестве информационного ресурса, который необходимо учитывать при распространении специализированной информации о новых лекарственных препаратах.

L.I. Shulga. The rating of healthcare specialists' use of the primary information sources concerning herbal remedies for therapeutic dentistry. Kharkiv, Ukraine.

Key words: information sources, herbal remedies, medical and pharmaceutical specialists.

The paper presents the results of the survey of healthcare specialists (dentists and pharmacists) on the use of information sources when they prescribe or assign herbal remedies for the treatment of

inflammatory diseases of the oral cavity to patients. The level of applicability of the primary information sources, which are used the doctors and pharmacists in their professional activity, were detailed and estimated comparatively. The priority of scientific and medical literature as a resource that must be considered when distributing special information of new herbal remedies was confirmed.

Надійшла до редакції 04.02.2014 р.